

Standardspråk och riksspråk. En språklig varietets begreppsliga avgränsning

Lars-Erik Johansson

Institutionen för kommunikation och information

Högskolan i Skövde

Within Nordic studies, general terms such as standardspråk/standardsvenska and riksspråk/rikssvenska, as well as others referring to the same phenomenon, can signify two concepts, that of 'autonomous language' and that of 'variety, which in contrast to dialects and other variants is generally accepted and stylistically neutral', i. e. what is normally signified as a standard variety. This study analyzes the definition of a standard language variety according to a hierarchic logical concept system, through definitions and various kinds of descriptions. Unfortunately, the 'standard variety' concept is much too often taken for granted and left without a definition, despite of there being, in Nordic studies as well as in international linguistics, a considerate agreement on the difficulty of satisfactorily defining the concept. Moreover, existing descriptions and definitions of the concept are diffuse, indistinct and difficult or even impossible to operationalize and implement. A survey is being made of characteristics generally in use; these connect primarily to geographical and social aspects, and to aspects connected to codification, written language form, language use and function, norm or norm ideal, and history. Finally is stressed the importance of primarily using such distinctive conceptions, e. g. those concerning language ideology, which decide the choice of varieties of society and of its communicators.

Nyckelord: terminologi, begrepp, begreppssystem, standardspråk, riksspråk

1 Bakgrund

Språk kännetecknas av mångfald och variation. Men inom språket finns också tendenser till likriktning, varvid vissa språkliga former och uttryckssätt gynnas på bekostnad av andra. Framväxten av s.k. språkliga 'standardvarieteter' är ett exempel på denna tendens. Det begrepp som jag betecknar med termen *standardvarietet* kan beskrivas som "den form av ett språk som i motsats till dialekter och andra varianter är allmänt accepterad och stilistiskt neutral" (Westman 1995: 196). Målet för denna litteraturstudie är att analysera hur begreppet har behandlats inom nordistiken. För begreppet används i facklitteraturen termer som *standardspråk*, *riksspråk*, *högsspråk* och *litteraturspråk*.

2 Forskningshistorik och metod

Modern standardspråksforskning uppstår inom Pragskolan; framträdande tjeckiska forskare inom området är Havránek och Mathesius. Starkt påverkade av Pragskolans idéer är forskare som Garvin och Haugen. En övergripande studie är Joseph (1987). Även Ammon behandlar i flera verk (exv. 1987) standardbegreppet. Principiellt inriktad nordisk standardspråksforskning är inte omfattande; främst märks Brink (1987) och Teleman (2002; 2003).

Mitt material består av cirka 250 svenska textkällor, främst vetenskapliga avhandlingar och uppsatser samt läroböcker och artiklar i uppslagsverk. För begreppsanalys hänvisas till Laurén, Myking & Picht (1997) och Nuopponen (1994).

3 Språk och språklig varietet

Inledningsvis gör jag en distinktion mellan begreppen 'språk' och 'varietet'. I det första begreppet ligger att ett språk skall ha någon form av "autonomi", ofta i form av anknytning till en nation. En annan möjlighet är att definiera begreppet '(autonomt) språk' som summan av de varieteter som finns inom ett språk. Språkbegreppet blir enligt det senare synsättet en visserligen teoretisk men trots allt användbar konstruktion.

Med det neutrala begreppet språklig 'varietet' (eng. *variety*) avses en konventionaliserad språkarter, som används av en viss grupp eller individ och systematiskt och sammanhängande avviker från andra språkarter, dvs. ett system (mönster) av element och regler som står i inbördes betydelseopposition. En varietet är således varje slag av språklig "underart", subsystem, som ingår i den repertoar som medlemmarna i en språkgemenskap förfogar över (jag betraktar alltså inte autonoma 'språk' som 'varieteter').

En varietet urskiljs genom att man, med ett konstruktivistiskt och abstraherande förfarande, aggregerar en uppsättning språkdrag som används i bestämda sammanhang; varietetsbegreppet bygger på iakttagelsen att det går att härleda funktionella samband mellan språkliga kännetecken och utomspråkliga faktorer. På detta sätt sammanförs

mängder av varianter från flera olika variabler till varieteter. Dessa betingas av regionala, sociala, funktionella eller situationsbetingade faktorer; en vanlig indelning bygger på Coserius beskrivning (1988: 280–284) av språk som 'diasystem' med diatopiska, diastratiska och diafasiska varietetsdimensioner. Givetvis följer den språkliga variationen i verkligheten fler dimensioner än dessa.

Det bruk som lingvister gör av termer som *standard(språk)* eller *riksspråk* och *standardvarietet* tar ofta inte hänsyn till den begreppsdistinktion som jag har gjort ovan. Termen *standardspråk* bör beteckna det begrepp som vanligtvis avses med begreppet 'språk'. Utifrån detta perspektiv kan ett standardspråk betraktas som en uppsättning av varieteter; språkutövarna använder varieteter, men inte språk. Termen *standardvarietet* bör beteckna *en* av de varieteter som finns inom ett språk.

Begreppet 'standardvarietet' behandlas framför allt i vissa typer av språkvetenskapliga diskurser. Inom *språkhistorien* behandlas framväxten av ett standardspråk; svenska språkhistorier handlar ytterst om standardvarietetens framväxt. Den tidiga svenska *sociolingvistik* kännetecknas av beskrivningar av förhållandet mellan lokalsamhällets sociokulturella och språkliga normuppsättning i relation till en nationell gemenskaps normer i form av studier av standardspråk och olika sociolekter och geolekter. Inom *dialektologin* ses inte sällan dialektförändringar som påverkan från standardspråket. Inom *språkvård* och *språknormering* lämnas rekommendationer om val av språkliga former och uttryckssätt, varvid normalt standardspråksvarietet är den varietet som utgör norm. Den *språkpolitiska* traditionen är knappast stark i Sverige; närmast kommer väl verk som Teleman (1979), där standardvarietet analyseras som en form av elit-språk.

4 Begreppssystemet

Begreppet 'standardvarietet' ingår i ett logiskt polydimensionellt begreppssystem, vars överbegrepp är ett autonomt 'språk'. Som underbegrepp finns ett antal sidoordnade begrepp i form av *varieteter*. Det huvudsakliga indelningskriteriet bygger på urskiljandet av ett antal språkliga "typsituationer", som utgår från samband som finns mellan

språkdrag och utomspråkliga faktorer. Dessa typsituationer grupperas på en abstrakt nivå i ett antal socialt anknutna ”dimensioner”, relaterade till variation med hänsyn till rum, sociala förhållanden, stil och situation. En annan indelningsgrund tillämpas för varieteter som utgör resultatet av språkkontakt. Hit hör blandspråk av olika slag, som olika moderna multietnolekter, men också, som i Finland, äldre språkvarieteter som *viborgs-svenska* samt *savolakisk-tavastländsk herrgårds- och stadssvenska* (Bergroth 1917: 17). Ett tredje kännetecken är urskiljandet av den enskilde individens språkliga system som en egen varietet. Ytterligare en indelningsgrund kommer till användning, när en över-regional, ”allmänt accepterad och stilistiskt neutral” varietet, dvs. en standardvarietet, urskiljs.

Eftersom olika indelningskriterier används, finns det inga skarpa gränser mellan de sidoordnade begreppen. Det går således inte att dra klara gränser mellan olika varieteter eller typer av varieteter. Mellan en standardvarietet och regionala varieteter finns ofta en ”glidande” skala av dialektpräglade varieteter (jfr termer som *regional standard* och *utjämnad dialekt*). En dialekt är inte endast en regiolekt, den är också en sociolekt, i den meningen att användningen av en dialektal varietet även har en social innebörd; det innebär att samma varietet kan betraktas som en sociolekt ur ett perspektiv och som en regiolekt ur ett annat. Slutligen är skillnaderna mellan sociolekter i regel kvantitativa snarare än kvalitativa och övergångarna mellan sociolekter glidande.

I begreppssystemet uppfattas standardvarieteten normalt som sidoordnad andra typer av varieteter. Sådana sidoordnade begrepp betecknas vanligtvis med termer som *regiolekter (dialekter)*, *sociolekter (sociala dialekter)*, *register* (situationsbestämda varieteter), *etnolekter* eller *multietnolekter* (exempelvis rinkebysvenska, albysvenska och gårdstenska) och ibland också *idiolekter*. Som underbegrepp till sociolekt (eller som sidoordnade begrepp) kan man betrakta termer som *sexolekt* och *kronolekt*; dessa används av Einarsson (2004: 135) men synes inte ha vunnit allmänt burskap.

Därutöver finns ytterligare abstraktionsnivåer. De olika huvudvarieteterna har normalt olika undervarieteter. Inom den diatopiska dimensionen kan man exempelvis urskilja regionala varieteter (dialekter) med olika territoriell omfattning: ’landskapsmål’

(västgötska), 'häradsmål' (fryksdalsmål), 'stadsmål' (göteborgska), 'sockenmål' (Norsjömål), 'bymål' (Åsenmål), 'gårdsmål'. Inom sociolekterna förekommer grupp-språk av olika slag (såsom ungdomsspråk och fackspråk).

Sammanfattningsvis kan konstateras att begreppssystemet kännetecknas av både långa vertikala och horisontala begreppsräckor men också av att språkvetenskapen normalt inte har ansett det för väsentligt att ge termer åt alla underbegrepp som kan urskiljas.

5 Standardvarietetens särställning

Standardvarieteten urskiljs alltså som en varietet, sidordnad andra typer av varieteter. Detta är praktiskt, men standardvarieteten kan även inlemmas i andra varietetstyper. Bland annat kan standardvarieteten ses som en regiolekt. Den språkhistoriska forskningen om framväxten av ett riksspråk har i stor utsträckning gått ut på att försöka avgränsa de dialekter som har utgjort grund för standardspråkets framväxt. Det talade (neutrala) standardspråkets karaktär av en huvudsakligen centralsvenskt (eller uppsvenskt) präglad varietet stöder i viss mån ett sådant synsätt (*Uttalsordlista* 1965: 1; Elert 1994: 216; 1997: 21). Standardvarieteten kan även betraktas som en sociolekt. För detta talar exempelvis den förknippning med "maktsspråk" och bildning som ofta kännetecknar denna varietet; de som använder standardvarieteten är i hög grad välutbildade människor med samhälleligt inflytande.

Det som talar starkt för att betrakta standardvarieteten som en "unik" varietet är dess särpräglade framväxthistoria och centrala roll i samhällskommunikationen. Flera forskare har betonat standardvarietetens egenskap av att vara en artificiell språkform, en kulturprodukt, ett konstlat blandspråk (Noreen 1895: 153; Beckman 1918: 199; Noreen 1924: 35; Loman 1983: 72; Wessén 1969: 8). Vidare har ingen annan varietet varit utsatt för en så medveten normering med olika typer av skriftlig kodifiering (grammatikor, ordlistor, lexikon) genom särskilt inrättade organ (akademier, språknämnder). Därtill kommer dess starka roll inom utbildning, medier och offentlig verksamhet.

En av standardvarietetens mest karakteristiska egenskaper anses vara dess homogenitet med ett minimum av variation. Standardisering utgår från en ett-till-ett-relation mellan form och innehåll; framför allt reduceras fri variation. Inte alla språkliga nivåer standardiseras: främst regleras uttal, stavning och böjning. En standardvarietet kan dock vara mer eller mindre standardiserad. Den svenska standardvarieteten har förändrats från en hög grad av normering till en lägre. Avstandardiseringen leder till att språkdrag från dialekter och sociolekter (som ungdomsspråk) kan vinna burskap i standarden.

Av intresse är dessutom frågan om ett språk endast har en eller kan ha flera standardvarieteter. Problemet uppstår när ett språk brukas i flera nationer. Inom germanistiken brukar man tala om flera standardvarieteter av tyska (Ammon 1995). Dock är det möjligt att se de regionala varianterna som subvarieteter till en nationell. Således utgår nordistiken vanligtvis från att svenskan endast har en standardvarietet men att denna kan ha vissa regionala subvarieteter (västsvensk, finlandssvensk osv.). Det finns dock forskare som menar att exempelvis finlandssvenskan, delvis på sociokulturella grunder, bör betraktas som en varietet, jämställd med den sverigesvenska standardvarietet; en sådan uppfattning hävdas bland annat av Noreen (1903–07: 94–97), Westman (1986: 29), Oksaar (1990) och Melin-Köpilä (1996: 206).

6 Standardvarietetens avgränsning

Begreppet 'standardvarietet' måste avgränsas mot övriga varieteter. En sådan avgränsning krävs för att begreppet, åtminstone i en vetenskaplig diskurs, skall vara skilt från andra sido- och överordnade begrepp men inte minst för att begreppet har varit och är centralt inom lingvistik. Ofta, framför allt i sociolingvistiska diskurser, utgör standardvarietet den språkart, med vilken andra språkarter jämförs.

Tyvärr kan man konstatera att begreppet 'standardvarietet' i nästan lika hög grad som begreppet 'språk' tas för givet och lämnas utan definition, detta trots att det i nordistiken – och i internationell lingvistik – finns en betydande samsyn om svårigheten att definiera det. Inom nordistiken framhäver forskarna problem med svävande terminologi, brist på klar och rationell terminologi och förvirring på det terminologiska planet (jfr

Ljungstedt 1899: 29; Molde 1971: 17; Hultgren 1983: 30–33; Nikula 1987: 371). Mest explicit i sin kritik är Brink (1987: 28), som konstaterar att riksspråksbegreppet är mer än normalt oklart och missbrukat, ”et rent spøgelse i sprogvidenskabem”. Det är ”fantomaktigt uklart, men alligevel vanskeligt at komme uden om”.

Definitioner saknas även i vetenskapliga framställningar, där metodiken innebär att olika varieteter jämförs med standardvarietet. Exempelvis redovisar Westerberg (2004) fördelningen av ett antal språkdrag på standardvarianter och dialektvarianter men definierar inte grundbegreppen. Många läroböcker i grammatik, fonetik, stilistik etc. anger inte vilken språkform som behandlas. Ett enda exempel får åskådliggöra påståendet. I Malmbergs välkända lärobok i fonetik (1968: 17f.) definieras således inte studieobjektet. Däremot talas i den löpande texten om ”en riksspråkstalande svensk” och om ”det svenska riksspråkuttalets hela vokalförråd”; i fotnot nämns ”den allmänt vedertagna distinktionen mellan dialekt (eller folkmål, landsmål) å ena sidan och s.k. lokala eller regionala riksspråksformer å den andra”.

Bristen på begreppsavgränsning kan kanske tillskrivas det faktum att begreppet kan fattas som ett vetenskapligt *communum bonum*. Så är dock knappast fallet. En mindre empirisk undersökning av Brink (1987: 17–19) visar tydligt detta. Brink låter tio erfarna nordister bedöma talprov med avseende på riksspråklighet. Eftersom oenigheten är betydande i bedömningen, konstaterar Brink att det inte finns något ”simpelt, fast og let håndterligt rigssprogsbegreb”.

De definitioner eller snarare försök till beskrivningar som finns av standardvarietetsbegreppet är ofta diffusa, oklara och svåra eller omöjliga att operationalisera. Generellt bör de begreppsavgränsningar, som uttryckligen betecknas som definitioner och ofta förekommer i teori- och metodavsnitt i avhandlingar, knappast betecknas så. Även om standardvarietetsbegreppet är centralt i en avhandling, är de beskrivningar som lämnas så ytliga, att det med hjälp av dem inte är möjligt att avgränsa begreppet. Ivars (1986: 28) betecknar med *riksspråk* ”det skrift- och talspråk av allmängiltig art som brukas över hela det svenska språkområdet i Sverige och Finland (i motsats till dialekterna)”. Källskog (1992: 35) konstaterar att termer som *riksspråk* och *standardspråk* ”erbjuder

definitionsproblem”, men någon beskrivning/definition lämnas aldrig (en kortfattad definition av termen dialekt ges dock). Melin-Köpilä (1996: 38) hänvisar endast till definitionerna i två svenska ordböcker.

Huvuddelen av de beskrivningar/definitioner som förekommer är ”positiva”, i den meningen att de söker ange vad som ryms i begreppet; några enstaka är ”negativa”, dvs. de försöker avgränsa vad som inte är standard. De positiva begreppsavgränsningarna utnyttjar flera olika typer av begreppskännetecken. Ofta används en enda typ av definitionskriterium, men ibland sammanförs begreppskännetecken från olika områden; ”rika” definitioner möter i SAOB (R 1869f.) och hos Dahlstedt (1979: 121f.), som båda utnyttjar fem olika begreppskännetecken. De använda kriterierna hänför sig främst till följande aspekter: geografiska och sociala aspekter samt aspekter som sammanhänger med kodifiering, skriftspråkighet, språkbruk och funktion, norm/normideal och historisk förändring.

Vid användning av *geografiska* aspekter framhävs dels standardvarietetens egenskap att vara överregional, dels – med ett huvudsakligen dikotomiskt synsätt – dess särställning gentemot i första hand begreppet ’genuin dialekt’. Den överregionala egenskapen framhävs numera oftast i definitioner. Det finns dock forskare som ifrågasätter överregionaliteten; exempelvis hävdar Holm (1984: 182) att det i Sverige knappast finns något enhetligt rikstalspråk. Ett exempel på en definition som betonar överregionaliteten kan hämtas från Noreen (1903–07: 26): ”Riksspråk är det språk som icke är knutet vid någon viss landsända, utan såsom gemensamt meddelelsemedel gäller – dvs. är användbart och såsom sådant godkännes och eftersträfvast – inom ett nationalspråks hela område.” Liknande definitioner möter hos Bandle (1982: 34) och Garlén (2003: 7).

Framhävandet av *sociala* aspekter knyts till varietetens användning av samhällets högre skikt, dvs. av bildade kommunikatörer, och dess egenskap att vara maktens språk. Under 1800-talet och i början av 1900-talet är detta ett mycket vanligt begreppskännetecken. Därvid sätts standardvarieteteten i dikotomisk motsättning till vulgärt och vårdslöst språk. Redan Silverstolpe (1811: 46f.) skiljer mellan ”umgängs-språket” och ”det upphöjdare språket”; det förra är ”en sjelfsväldig afvikelse från det sednare”, som är det

rätta. Liknande uppfattningar möter på flera håll (Moberg 1825: 10; Schwartz & Noreen 1881: 2; Bergroth 1917: 5). En mera utförd definition har Wulff (1898: 8–10): Riksspråk är ”det språk som i vårdadt bruk användes och fasthålles av bildade personer, hvilka ha tillägnat sig en viss hyfsning i sitt tal och förmå att någorlunda skilja på olika stilarter.” Lundell (1886: 56) har operationaliserat termen *bildad* som beteckning för dem ”som har genomgått de allmänna läroverken” och som ”i socialt hänseende är dessa ungefär likställda”. Standardens egenskap att vara ”högprestigevarieteteten, framför allt i tal och i motsats till dialekter och sociolekter”, bekräftas i modern tid av Josephson (2004: 50).

I dag har bildningskriteriet starkt tonats ner och nästan kommit ur bruk. I stället kommenteras standardvarietetens kommunikationstekniska överlägsenhet i det moderna samhället, väl ett sätt att skyla över dess ideologiska överbyggnad och i stället betona språkvårdens roll som ”teknisk” aktör för att främja en god samhällelig kommunikation. Denna ”dualism” lyfts nästan aldrig fram; ett undantag är Dahlstedt (1979: 122f.) som framhäver både de kommunikationstekniska och de sociala aspekterna:

Standardspråket behövs för att förmedla snabbt och lätt begriplig information över ett större geografiskt område – både oberoende av lokala dialekter och för att rationalisera den yrkesmässiga kommunikationen hos yrkesmeddelare o dyl. genom rutiner i stavning, formval etc. Rätt använt bör S [standardspråket] också förbättra begripligheten över sociala klyftor i ett språksamhälle, men så länge det inte är socialt neutralt utan utgör ett slags symbol eller schibboleth för de ledande och de bildade i ett samhälle är det ovisst om S är helt ändamålsenligt i detta sistnämnda avseende.

När *kodifiering* används som begreppskännetecken, understryks att standardvarieteteten är den varietet som beskrivs i ordböcker, grammatikor och andra preskriptiva framställningar; för regiolekter finns endast deskriptiva framställningar i form av dialektordböcker mm. Hyltenstam (1999: 112) ser ett språk som standardiserat ”om det har kodifierade normer som talarna av språket någorlunda har accepterat”. Även Westman (2001: 119) och Josephson (2004: 50) betonar den kodifierade normen.

Aspekterna kodifiering och *skriftspråklighet* hänger nära samman. Ofta framhävs att standardvarieteteten är ett språk som i första hand är enhetligt i skrift. Almqvist (1840: 237f.) konstaterar att riksspråk är ”det normerade skriftspråket som finns allenast i

böcker och i grammatiskt bildade personers skrifter, men inte som levande språk”. Wessén (1969: 8) ser skriftspråket som riksspråkets och bildningens språk. Liknande uppfattning har Bandle (1982: 34), Wellander (1973: 14) och Tandefelt (2003: 94).

I definitioner och beskrivningar som anknyter till aspekter som hänger samman med *språkbruk och funktion* framhävs ofta att standardvarieteteten kännetecknas av utbyggda funktionsdomäner. Ett typexempel är Josephson (2004: 50f.).

De forskare som i sina beskrivningar använder sig av aspekter som hänger samman med *normer och normföreställningar* understryker att standardvarieteteten är ett språk som är medvetet och systematiskt normerat. Ofta poängteras dessutom att standardvarietetetens normer kanske i högre grad skall fattas som ett ideal än en realitet: det rör sig om ett normideal som språkbrukarna försöker följa. Svenskan är till skillnad från dialekterna, konstaterar redan Almqvist (1831: 5f.), i själva verket ”ett ideal, och finnes ej komplett på någon lokal”; även Thelander (1994: 368) ifrågasätter standardvarieteteten som ”ett intakt och självständigt system”. Alla normer är dock enligt min uppfattning rimligtvis något slags abstrakta normideal; exempelvis återger de ofta historiserande beskrivningar som finns av dialektala system knappast faktiska normer.

Vid användning av aspekter som hänger samman med *historisk förändring* framhävs att standardvarieteteten är resultatet av en (långvarig) standardiseringsprocess. Thelander (1974: 45) menar att standardspråket ”som stomme har den munart som i ett visst skede kommit att bli förknippad med makt och prestige”.

Ett annat sätt att definiera standardvarieteteten är att ange vad som *inte* hör till den. Teleman, Hellberg & Andersson (1999: 18) konstaterar att följande språkbruk inte hör till standardvarieteteten: svenskt språkbruk hos barn och personer med andra modersmål, vilka ännu inte har lärt sig svenska helt, experimenterande språk (använt i konstnärligt syfte), föråldrat språk, dialektalt språk och (i viss mån) även talat språk.

7 Sammanfattande synpunkter

Få existerande definitioner fyller – som ovan har visats – rimliga krav på stringens. En definition av begreppet 'standardvarietet' måste utgå från dess relation till en samhälls-kontext. Den måste också utnyttja väsentliga kännetecken, som representerar sådana faktorer som faktiskt styr varietetsanvändningen. Enligt min uppfattning styrs denna ytterst av den ekonomiska och sociala utvecklingen, som ger upphov till att det skapas sociokulturella och därmed *språkideologiska* värden av olika slag. Dessa förser språk-utövare med kulturella tolkningar, som leder till att varieteter systematiskt förbinds med utomspråkliga värden och egenskaper. Ett sådant synsätt kan relateras till Bourdieus (1991) idéer om symbolisk makt och symboliskt kapital; språk är ett effektivt sätt att utöva symbolisk makt. På språkmarknaderna värderas olika varieteter på olika sätt, till varje marknad (fält) knyts i enlighet med dominerande praxis en särskild varietet (jfr Quist 2002).

I dag innefattar dessa värden en stark tendens till urbanisering och globalisering, i sig ett utslag av den modernitet som leder till att sociala relationer lyfts ut ur sina lokala sammanhang och förflyttas oberoende av tid och rum (Giddens 1990). Standardvarieteteten är för eliter ett kulturellt ideal som förbinds med makt, prestige, modernitet och plats-obundenhet. Detta stöder en utbredning av standardvarieteteten och en utveckling av den mot en modern urban form. Men det stöder också en tendens att i prestigefyllda domäner lämna standardvarieteteten för ett icke platsbundet världsspråk.

Litteratur

- Almqvist, C. J. L. (1831). *Svensk Rättstafnings-lära*. 2. uppl. Stockholm: Hörberg.
- Almqvist, C. J. L. (1840). *Svensk språklära*. 3. uppl. Stockholm: M. Wirsell.
- Ammon, U. (1987). Language – Variety/Standard Variety – Dialect. I: *Sociolinguistics*. 1, 316–335. Red. N. Dittmar, K. J. Mattheier & U. Ammon. Berlin: Gruyter.
- Ammon, U. (1995). *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz*. Berlin: Gruyter.
- Bandle, O. (1982). Sociolinguistiska strukturer i de nordiska språken. Om förhållandet mellan standard, regionalspråk och dialekt. I: *Talspråksforskning i Norden*, 33–50. Red. M. Thelander. Lund: Studentlitteratur.
- Beckman, N. (1918). *Språkets liv*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Bergroth, H. (1917). *Finlandssvenska*. Helsingfors: Schildt.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Brink, L. (1987). Om begreberne rigssprog, standardsprog og dialekt. I: *Nysvenska studier* 66, 5–42.

- Coseriu, E. (1988). *Einführung in die allgemeine Sprachwissenschaft*. Tübingen: Francke Verlag.
- Dahlstedt, K. (1979). Dialekten i skolan, särskilt med avseende på talspråket. I: *Dialekt og riksspråk i skulen*, 121–132. Oslo: Univ.
- Einarsson, J. (2004). *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Elert, C. (1994). Indelning och gränser inom området för den talade svenskan – en aktuell dialektografi. I: *Kulturgränser – myt eller verklighet?: en artikelsamling*, 215–228. Red. L. Eklund. Umeå: Univ.
- Elert, C. (1997). Inledning I: Hedelin, P.: *Norstedts svenska uttalslexikon*, 10–43. Stockholm: Norstedt.
- Garlén, C. (2003). *Svenska språknämndens uttalsordbok*. Stockholm: Svenska språknämnden.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford: Polity Press.
- Holm, G. (1984). Kritiskt bidrag till läran om nysvenska rikstalspråket. I: *Festskrift til Einar Lundeby*, 3. oktober 1984, 177–182. Red. B. Fossetøl. Oslo: Novus.
- Hultgren, S. (1983) *Skola i dialektal miljö*. Diss. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Hyltenstam, K. (1999). Begreppen språk och dialekt – om meänkielis utveckling till ett eget språk. I: *Sveriges sju inhemska språk*, 98–137. Red. K. Hyltenstam. Lund: Studentlitteratur.
- Ivars, A. (1986). *Från Österbotten till Sörmland*. Diss. Helsingfors: Univ.
- Joseph, J. E. (1987). *Eloquence and power*. London: Pinter.
- Josephson, O. (2004). Standardnormen i ett mångspråkigt Sverige. I: *Svenskans beskrivning: 26. Uppsala den 25–26 oktober 2002*, 48–66. Red. B. Melander. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Källskog, M. (1992). *Attityd, interferens, genitivsyntax*. Uppsala: Dialekt- och folkminnesarkivet.
- Laurén, Ch., Myking, J. & H. Picht (1997). *Terminologi som vetenskapsgren*. Lund: Studentlitteratur.
- Ljungstedt, K. (1899). *Språkets lif*. Stockholm: Seligmann.
- Loman, B. (1983). Perspektiv på Bergroth I: *Svenskt i Finland. 1. Studier i språk och nationalitet efter 1860*, 71–97. Red. av M. Engman & H. Stenius. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Lundell, J. A. (1886). *Om rättstafningsfrågan: tre föreläsningar*. Stockholm: Norstedt.
- Malmberg, B. (1968). *Svensk fonetik*. 4. Uppl. Lund: Gleerup.
- Melin-Köpilä, C. (1996). *Om normer och normkonflikter i finlandssvenskan*. Diss. Uppsala: Univ.
- Moberg, P. (1825). *Försök till en lärobok för nybegynnare i allmänna och svenska grammatiken*. 2. uppl. Stockholm: Marquardska boktryckeriet.
- Molde, B. (1971). Uttal och samhällsroll. I: *Studier i dagens svenska*, 17–31. Red. B. Molde. Stockholm: Norstedt.
- Nikula, K. (1987). Finlandssvenska – vad är det? I: *Svenskans beskrivning* 16:2, 370–385. Linköping: Univ., Tema Kommunikation.
- Noreen, A. (1895). *Spridda studier: populära uppsatser*. [1]. Stockholm: Geber.
- Noreen, A. (1903–1907). *Vårt språk: nysvensk grammatik i utförlig framställning*. 1. Lund: Gleerup.
- Noreen, A. (1924). *Spridda studier: populära uppsatser*. 4. Lund: Gleerup.
- Nuopponen, A. (1994). *Begreppssystem för terminologisk analys*. Diss. Vasa: Vaasan yliopisto.
- Oksaar, E. (1990). Språket i sociokulturell kontext. I: *Svenskan i Finland*, 1–26. Tammerfors: Univ.-bibl.
- Ordbok öfver svenska språket [SAOB] (1893–)*. Lund: Gleerup. [Hänvisning sker till spalt]
- Quist, P. (2002). Sproglig habitus, symbolsk magt og standardisering – Pierre Bourdieus begreber anvendt på sociolingvistik. I: *Idun* 15, 119–130.
- SAOB (se *Ordbok öfver svenska språket*).
- Schwartz, E. & A. Noreen (1881). *Svensk språklära. 1*. Stockholm: Norstedt.
- Silverstolpe, A. G. (1811). *Försök till en enkel, grundriktig, och derigenom oföränderlig bokstafverings-teori för svenska språket*. Stockholm: Marquardska tryckeriet.
- Tandefelt, M. (2003). *Tänk om ... Svenska språknämndens förslag till handlingsprogram för svenskan i Finland*. Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken.
- Teleman, U. (1979). *Språkrätt: om skolans språknormer och samhällets*. Lund: LiberLäromedel.
- Teleman, U. (2002). *Åra, rikedom och reda*. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Teleman, U. (2003). *Tradis och funkis*. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Teleman, U., Hellberg, S. & E. Andersson (1999). *Svenska akademiens grammatik*. 1. Stockholm: Svenska akademien.
- Thelander, M. (1974): *Grepp och begrepp i språksociologin*. Lund: Studentlitteratur.
- Thelander, M. (1994). Prov. utan värde. Om provinsialismer i ordböcker – och i verkligheten. I: *Språkbruk, grammatik och språkförändring. En festskrift till Ulf Teleman*, 365–375. Lund: Univ.
- Uttalsordlista* (1965). 3. uppl. Stockholm: Norstedt.
- Wellander, E. (1973). *Riktig svenska: en handledning i svenska språkets vård*. Stockholm: Norstedt.

Standardspråk och riksspråk. En språklig varietets begreppsliga avgränsning

- Wessén, E. (1969). *Våra folkmål*. Stockholm: Fritze.
- Westerberg, A. (2004). *Norsjömålet under 150 år*. Uppsala: Gustav Adolfs akademien.
- Westman, M. (1986). Olika slag av svenska. I: *Finlandssvenska - rikssvenska i svenskundervisningen i Finland*, 28–30. Helsingfors: Nordiska språk- och informationscentret.
- Westman, M. (1995). Standardspråk. *Nationalencyklopedin*. 17, 196. Höganäs: Bra böcker.
- Westman, M. (2001). *Språkets myller*. Stockholm: Svenska språknämnden.
- Wulff, F. (1898). *Svenska rim och svenskt uttal: några föredrag*. Lund: Gleerup.